

## فصل اول

### مروری بر تاریخچه و عملیات بانکی در ایران

|    |                                                                              |
|----|------------------------------------------------------------------------------|
| ۳  | مقدمه                                                                        |
|    | بخش (۱) - تفاوت بین بانکداری سنتی (ربوی) و بانکداری جدید (بدون ربا) در ایران |
| ۴  | ۱- تفاوت در رابطه با تجهیز منابع                                             |
| ۵  | ۲- تفاوت در رابطه با تخصیص منابع                                             |
| ۶  | بخش (۲) - آشنایی با عملیات نظام جدید بانکی در ایران                          |
| ۶  | ۱- قرض الحسنه اعطائی                                                         |
| ۶  | ۲- مشارکت مدنی                                                               |
| ۶  | ۳- مشارکت حقوقی                                                              |
| ۷  | ۴- مضاربه                                                                    |
| ۷  | ۵- سرمایه‌گذاری مستقیم                                                       |
| ۷  | ۶- مزارعه                                                                    |
| ۸  | ۷- مسابقات                                                                   |
| ۸  | ۸- فروش اقساطی                                                               |
| ۹  | ۹- اجاره بشرط تملیک                                                          |
| ۹  | ۱۰- سلف                                                                      |
| ۹  | ۱۱- خرید دین                                                                 |
| ۹  | ۱۲- جعاله                                                                    |
| ۱۰ | ۱۳- ضمانت نامه                                                               |
| ۱۰ | ۱۴- اعتبارات اسنادی                                                          |
| ۱۰ | ۱۵- وجوه اداره شده                                                           |
| ۱۲ | بخش (۳) - روش شناخت درآمد در حسابداری عملیات بانکی                           |
| ۱۲ | ۱- روش شناخت درآمد طبق استانداردهای جاری بانکداری اسلامی                     |
| ۱۵ | ۲- روش شناخت درآمد در بانک‌های ایران (با فرض روش نقدی)                       |
| ۱۷ | نتیجه‌گیری فصل اول                                                           |
| ۱۸ | سؤالات                                                                       |
| ۱۹ | منابع و مأخذ                                                                 |

## فصل دوم

## مروری بر مبانی نظری نظارت بر بانکها

|         |                                                               |
|---------|---------------------------------------------------------------|
| ۲۳..... | مقدمه.....                                                    |
| ۲۵..... | بخش (۱) واسطه‌گری مالی و نظارت بر بانکها.....                 |
| ۲۶..... | بخش (۲) فلسفه وجودی واسطه‌های مالی و بانکها.....              |
| ۲۶..... | ۱- بررسی استقراض کنندگان بالقوه.....                          |
| ۲۶..... | ۲- نظارت بر اقدامات و تلاش‌های مشتریان.....                   |
| ۲۷..... | ۳- تأمین پوشش بیمه‌ای در برابر مخاطره نقدینگی.....            |
| ۲۷..... | ۴- خلقت نوعی دارایی با ثبات و مطمئن.....                      |
| ۲۹..... | بخش (۳) ناتوانی و شکست بازار در بخش مالی.....                 |
| ۲۹..... | ۱- هزینه‌های ناشی از نقدینگی پول.....                         |
| ۳۰..... | ۲- هزینه‌های ناشی از ورشکستگی بانکها.....                     |
| ۳۱..... | ۳- هزینه‌های ناشی از افزایش کارایی.....                       |
| ۳۲..... | ۴- سایر هزینه‌ها.....                                         |
| ۳۵..... | بخش (۴) - سطح تعادل نظارت اثر بخش.....                        |
| ۳۸..... | بخش (۵) - ساختار نظارتی و پیامدهای آن.....                    |
| ۳۸..... | ۱- شبکه حفاظتی.....                                           |
| ۴۰..... | ۲- بیمه سپرده‌ها.....                                         |
| ۴۱..... | ۳- الزامات کفایت سرمایه.....                                  |
| ۴۶..... | بخش (۶) - سقوط بانکها و سیاست‌های رهایی آنها از ورشکستگی..... |
| ۴۹..... | نتیجه‌گیری فصل دوم.....                                       |
| ۵۰..... | سؤالات.....                                                   |
| ۵۱..... | منابع و مأخذ.....                                             |

## فصل سوم

## کنترل داخلی در بانکها

|         |                                                        |
|---------|--------------------------------------------------------|
| ۵۷..... | مقدمه.....                                             |
|         | بخش (۱) - جایگاه نظام کنترل داخلی در راهبری نظام بانکی |
| ۶۰..... | ۱- ساختار کنترل داخلی.....                             |
| ۶۰..... | ۲- مفهوم کنترل داخلی.....                              |

- ۳- اهداف کنترل داخلی..... ۶۱
- ۴- اجزای کنترل داخلی..... ۶۲
- ۵- جایگاه سیستم کنترل داخلی در راهبری نظام بانکی..... ۶۶
- ۶- رابطه بین اهداف و اجزاء کنترل داخلی..... ۶۶
- ۷- رابطه بین اهداف ، ریسک و فعالیتهای کنترلی..... ۶۹
- ۸- رابطه ساختار کنترل داخلی و راهبری سازمان..... ۷۱
- ۹- ارتباط کنترل داخلی و فرآیند مدیریت..... ۷۲
- ۱۰- اصول کنترل داخلی بانکها..... ۷۲

#### بخش (۲) - رهنمودهایی برای نظام کنترل داخلی در بانکها و موسسات اعتباری

- ۱- مفاهیم کلی..... ۷۷
- ۲- محیط کنترلی..... ۷۹
- ۳- فعالیت کنترل..... ۸۰
- ۴- اطلاعات و ارتباطات..... ۸۴
- ۵- خود ارزیابی، نظارت و اصلاح نارسائیها..... ۸۵
- پیوست: نمونه پرسشنامه برای ارزیابی کنترل داخلی..... ۸۸

#### بخش (۳) - سیستم کنترل داخلی مناسب در بانکها

- ۱- تعریف سیستم کنترل داخلی..... ۹۶
- ۲- اهداف کنترل داخلی..... ۹۶
- ۳- عناصر کنترل داخلی..... ۹۶
- ۴- محیط کنترلی..... ۹۶
- ۵- ارزیابی ریسک..... ۹۷
- ۶- فعالیتهای کنترلی..... ۹۷
- ۷- اطلاعات و ارتباطات..... ۹۷
- ۸- جایگاه بانک مرکزی در نظام کنترلی..... ۹۷
- نتیجه گیری فصل سوم..... ۹۸
- پیوست: اصول ارزیابیهای کنترل داخلی بانکها از نقطه نظر کمیته بال..... ۹۹
- سؤالات..... ۱۰۳

## فصل چهارم

## برنامه حسابرسی داخلی در بانکها

|                                          |     |
|------------------------------------------|-----|
| مقدمه.....                               | ۱۰۷ |
| سر فصل حساب های مورد آزمون               |     |
| ۱- صندوق و وجوه در راه .....             | ۱۰۸ |
| ۲- حساب جاری نزد بانکها- حساب ما .....   | ۱۱۱ |
| ۳- اوراق بهادار، اوراق مشارکت مدنی ..... | ۱۱۲ |
| ۴- حساب مطالبات از دولت .....            | ۱۱۴ |
| ۵- تسهیلات اعطائی .....                  | ۱۱۵ |
| ۶- مطالبات سررسید گذشته و معوق .....     | ۱۱۶ |
| ۷- اموال منقول و غیر منقول .....         | ۱۱۷ |
| ۸- حساب های داخلی (دارائی ها) .....      | ۱۲۰ |
| ۹- سایر دارائی ها .....                  | ۱۲۵ |
| ۱۰- سپرده های دریافتی (غیر دولتی) .....  | ۱۲۸ |
| ۱۱- سپرده های دولتی .....                | ۱۳۵ |
| ۱۲- سپرده های دریافتی از بانکها .....    | ۱۳۷ |
| ۱۳- مضاربه، وجوه دریافتی .....           | ۱۳۸ |
| ۱۴- حساب های داخلی (بدهی ها) .....       | ۱۳۹ |
| ۱۵- چک لیست ها .....                     | ۱۴۳ |
| ۱۶- درآمدهای آینده و معوق .....          | ۱۴۶ |
| ۱۷- ذخائر .....                          | ۱۴۷ |
| ۱۸- سایر بدهی ها .....                   | ۱۴۸ |
| ۱۹- ودایع صندوق های اجاره ای .....       | ۱۵۱ |
| ۲۰- چک لیست ها .....                     | ۱۵۲ |
| ۲۱- حساب های درآمد .....                 | ۱۵۶ |
| ۲۲- حساب های هزینه ای .....              | ۱۵۷ |
| ۲۳- تعهدات .....                         | ۱۶۰ |
| ۲۴- حساب های انتظامی .....               | ۱۶۱ |
| ۲۵- سایر موارد .....                     | ۱۶۳ |

|                      |     |
|----------------------|-----|
| نتیجه گیری فصل چهارم | ۱۶۷ |
| - سؤالات             | ۱۶۸ |

### فصل پنجم

#### کمیته حسابرسی و جایگاه آن در بانکها و مؤسسات اعتباری

|                                     |     |
|-------------------------------------|-----|
| مقدمه                               | ۱۷۱ |
| بخش (۱) - تعاریف، اهداف، ویژگی ها و |     |
| ۱- تعاریف                           | ۱۷۲ |
| ۲- اهداف                            | ۱۷۲ |
| ۳- ویژگی ها                         | ۱۷۳ |
| ۴- اختیارات                         | ۱۷۳ |
| ۵- وظایف                            | ۱۷۴ |
| ۶- جلسات                            | ۱۷۸ |
| ۷- حق الزحمه                        | ۱۷۸ |

#### بخش (۲) - طبقه بندی ، نحوه اجرا و اولویت بندی وظایف

|                            |     |
|----------------------------|-----|
| ۱- گزارش های مالی          | ۱۸۰ |
| ۲- حسابرسی داخلی           | ۱۸۱ |
| ۳- حسابرسی مستقل           | ۱۸۲ |
| ۴- در رابطه با مدیریت ارشد | ۱۸۳ |
| ۵- کنترل های داخلی         | ۱۸۳ |
| ۶- مدیریت ریسک             | ۱۸۴ |
| ۷- ارزیابی عملکرد          | ۱۸۴ |

#### بخش (۳) - مسئولیت ها و موضوعات اصلی مورد توجه کمیته حسابرسی

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| ۱- مسئولیت های کمیته حسابرسی            | ۱۸۵ |
| ۲- جایگاه نظارتی کمیته حسابرسی          | ۱۸۶ |
| ۳- موضوعات اصلی مورد توجه کمیته حسابرسی | ۱۸۸ |

#### بخش (۴) - جایگاه حسابرسی داخلی در ارتباط با کمیته حسابرسی

|                    |     |
|--------------------|-----|
| ۱- بیطرفی          | ۱۹۰ |
| ۲- ساختار گزارشگری | ۱۹۰ |

|     |                                    |
|-----|------------------------------------|
| ۱۹۰ | ۳- استقلال                         |
| ۱۹۰ | ۴- مدیریت ریسک                     |
| ۱۹۰ | ۵- تأمین نیرو                      |
| ۱۹۱ | ۶- اولویت بندی                     |
| ۱۹۱ | ۷- طرح سوال های مناسب              |
| ۱۹۱ | ۸- ترسیم راهکار                    |
| ۱۹۳ | بیست سوال برای اعضاء کمیته حسابرسی |
| ۱۹۳ | نتیجه گیری فصل پنجم                |
| ۱۹۴ | سوالات                             |

### فصل ششم

#### مدیریت ریسک و رابطه آن با حسابرسی داخلی در بانکها

|     |                                                |
|-----|------------------------------------------------|
| ۱۹۷ | مقدمه                                          |
| ۱۹۸ | ۱- مفهوم ریسک                                  |
| ۱۹۹ | ۲- ضرورت مدیریت ریسک در نظام بانکداری          |
| ۲۰۱ | ۳- عناصر ایجاد ارزش افزوده در بانکها           |
| ۲۰۳ | ۴- انواع ریسکهای بانکی                         |
| ۲۰۵ | ۵- مروری بر برخی از مهم ترین ریسک های بانکی    |
| ۲۰۸ | ۶- ساختار ترازنامه بانک ها و ریسک های مرتبط آن |
| ۲۱۰ | ۷- مدیریت ریسک در بانکها                       |
| ۲۱۱ | ۸- رویکردها و ابزارهای مدیریت ریسک در بانکها   |
| ۲۱۲ | ۹- نگهداری و اداره کردن ریسک                   |
| ۲۱۳ | ۱۰- ریسک عملیاتی و اصول ۱۰ گانه کمیته بال      |
| ۲۳۴ | نتیجه گیری فصل ششم                             |
| ۲۳۴ | سوالات                                         |
| ۲۳۵ | منابع                                          |

### فصل هفتم

#### اعتبارسنجی مشتریان اعتباری و رابطه آن با احتمال خطر حسابرسی داخلی در بانک

|     |       |
|-----|-------|
| ۲۳۹ | مقدمه |
|-----|-------|

## بخش (۱) - احتمال خطر در حسابرسی

- ۱- عوامل مؤثر بر احتمال خطر ..... ۲۴۰
- ۲- انواع احتمال خطر ..... ۲۴۱
- ۳- انواع شواهد برای محدود کردن احتمال خطر ..... ۲۴۳
- ۴- کاربرد ارزیابی حسابسان از احتمال خطر ..... ۲۴۴
- ۵- خلاصه ارزیابی نهائی از احتمال خطر ..... ۲۴۴
- پیوست: شناسائی و ارزیابی ریسک در مؤسسات اعتباری ..... ۲۴۸

## بخش (۲) - اعتبار سنجی مشتریان اعتباری بانکها

- از دیدگاه موازین ریسکهای اعتباری ..... ۲۵۲
- ۱- تعریف ریسک در عملیات بانکی ..... ۲۵۲
- ۲- انواع ریسک در عملیات بانکی ..... ۲۵۲
- ۳- دلایل اهمیت مدیریت ریسک کد بانکها ..... ۲۵۲
- ۴- ریسک اعتباری و نحوه کنترل آن ..... ۲۵۲
- ۵- رتبه‌بندی ابزاری برای مدیریت ریسک اعتباری ..... ۲۵۳
- ۶- رتبه‌بندی داخلی مشتریان از دیدگاه ریسک اعتباری ..... ۲۵۳
- ۷- فرآیند رتبه‌بندی داخلی مشتریان از دیدگاه ریسک اعتباری ..... ۲۵۳
- ۸- کاربردهای رتبه‌بندی مشتریان از دیدگاه ریسک اعتباری ..... ۲۵۳
- ۹- مدل‌های رتبه‌بندی مشتریان از دیدگاه ریسک اعتباری ..... ۲۵۳
- ۱۰- گروه‌بندی مشتریان از نظر ریسک اعتباری بر اساس استانداردهای کمیته بال ..... ۲۵۴

## بخش (۳) - کمیته عالی مدیریت ریسک

- ۱- تعاریف ..... ۲۵۶
- ۲- اهداف ..... ۲۵۶
- ۳- ویژگی‌ها ..... ۲۵۶
- ۴- اختیارات ..... ۲۵۷
- ۵- وظایف ..... ۲۵۸
- ۶- جلسات ..... ۲۵۹
- ۷- چارچوب گزارش ..... ۲۶۱
- ۸- حق الزحمه ..... ۲۶۱
- ۹- جایگاه کمیته حسابرسی و کمیته مدیریت ریسک در ساختار سازمانی ..... ۲۶۲

نتیجه گیری فصل هفتم ..... ۲۶۳

سؤالات ..... ۲۶۳

### فصل هشتم

#### حاکمیت شرکتی در بانک‌ها و نقش حسابرس داخلی در فرآیند آن

مقدمه ..... ۲۶۷

##### بخش (۱) - حاکمیت شرکتی در بانک‌ها

۱- حاکمیت شرکتی و ماهیت ویژه بانکداری ..... ۲۶۷

۲- ویژگی‌های سرمایه گذاری در بانک‌ها از دیدگاه حاکمیت شرکتی ..... ۲۶۹

۳- حاکمیت شرکتی بانکها در کشورهای در حال توسعه ..... ۲۷۱

۴- جمع‌بندی ..... ۲۷۴

##### بخش (۲) - نقش حسابرسی در فرآیند حاکمیت شرکتی

۱- تحقیقات در حوزه حاکمیت شرکتی ..... ۲۷۷

۲- نقش حسابرس در فرآیند حاکمیت شرکتی ..... ۲۷۹

۳- حاکمیت شرکتی و کمیته حسابرسی ..... ۲۸۲

۴- ارزیابی عملکرد حسابرسان ..... ۲۸۷

۵- رعایت قوانین و مقررات ریسک ..... ۲۸۸

##### بخش (۳) - نظارت بر بانک‌ها - از طریق اعمال نقش حاکمیت شرکتی

۱- تعریف حاکمیت شرکتی ..... ۲۹۰

۲- مشارکت کنندگان راهبری شرکت ..... ۲۹۰

۳- نمودار حاکمیت شرکتی و وظائف آن ..... ۲۹۱

۴- ساختار حاکمیت شرکتی ..... ۲۹۱

##### بخش (۴) - راهبری سازمانی و جایگاه آن در نظام بانکداری ایران

۱- چارچوب نظری راهبری سازمانی ..... ۲۹۴

۲- تعاریف راهبری سازمانی ..... ۲۹۶

۳- راهبری سازمانی در نظام بانکداری ..... ۲۹۷

۴- راهبری سازمانی از دیدگاه OECD ..... ۲۹۷

نتیجه گیری فصل هشتم ..... ۳۰۵

سؤالات ..... ۳۰۵

### فصل نهم

گزارشگری مالی و مدیریتی در بانک‌ها و نقش حسابرس داخلی در فرآیند آن

مقدمه ..... ۳۰۹

۱- اهداف گزارشگری مدیریت ..... ۳۱۰

۲- تأمین اطلاعات مورد نیاز مدیران بانک‌ها برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی ..... ۳۱۰

۳- فرآیند تصمیم‌گیری ..... ۳۱۰

۴- ویژگی‌های کیفی اطلاعات ..... ۳۱۲

۵- بانکداری الکترونیک ..... ۳۱۲

۶- کنترل فرایند داده‌پردازی ..... ۳۱۲

نتیجه‌گیری فصل نهم ..... ۳۱۳

۱۰۰ پرسش و پاسخ در مورد حسابرسی ..... ۳۱۵

واژه‌نامه ..... ۳۴۳

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نهایی ..... ۳۶۳